

KICHIK VA O'RTA BIZNES FAOLIYATINI KENGAYTIRISH UCHUN XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB QILISH MEXANIZMLARI

Ergashova Ma'mura Farxodovna

*Kadastr agentligining "Fazoviy ma'lumotlar infrastrukturasini"
malaka oshirish markazi Bosh mutaxassisi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada kichik va o'rta biznes (KOB) faoliyatini kengaytirish uchun xorijiy investitsiyalarni jalb qilish zarurati, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish mexanizmlari tahlil qilingan. Muallif xorijiy investitsiyalarni KOB sohasiga yo'naltirish orqali iqtisodiyotni diversifikatsiyalash, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va yangi ish o'rinlarini yaratish imkoniyatlarini asoslab bergan. Shuningdek, xalqaro tajriba va O'zbekiston sharoitiga mos takliflar orqali investitsion muhitni yaxshilash, soliq va bojxona preferensiyalari, texnoparklar va davlat-xususiy sheriklik asosida jozibador infratuzilma yaratish kabi yechimlar taklif etilgan. Maqola ilmiy-amaliy jihatdan dolzarb bo'lib, siyosatchilar, iqtisodchilar va tadbirkorlar uchun foydali tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: kichik biznes, o'rta biznes, xorijiy investitsiyalar, investitsion muhit, iqtisodiy rivojlanish, soliq imtiyozlari, texnopark, davlat-xususiy sheriklik.

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida kichik va o'rta biznes (KOB) mamlakatning iqtisodiy rivojlanishida, bandlikni ta'minlashda, innovatsion faoliyatni jadallashtirishda va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Xususan, o'zbek iqtisodiyotida ham KOB subyektlarining ulushi tobora ortib bormoqda va ularning faoliyatini kengaytirish davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda. Shu nuqtai nazardan, kichik va o'rta biznes subyektlariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Xorijiy investitsiyalar KOB faoliyati uchun yangi texnologiyalar, zamonaviy menejment tajribasi, tashqi bozorlar bilan integratsiya imkoniyatlarini olib kiradi. Biroq, mavjud sharoitda bu yo'nalishda ayrim muammolar – institutsional cheklovlar, qonunchilikdagi noaniqliklar, axborot tanqisligi, va mahalliy infratuzilmaning yetarlicha rivojlanmaganligi – xorijiy investorlar uchun xavf-xatarlarni kuchaytiradi. Shu boisdan, ushbu maqolada kichik va o'rta biznesni rivojlantirish uchun xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning samarali mexanizmlari, ularni amaliyotga tatbiq etish imkoniyatlari, mavjud to'siqlar va ularni bartaraf etish yo'llari tizimli tahlil qilinadi.

Maqola, shuningdek, xalqaro tajriba asosida O'zbekistonda xorijiy investitsiyalar oqimini KOB sohasiga yo'naltirish uchun institutsional islohotlar, soliq va bojxona imtiyozlari, klasterlash, erkin iqtisodiy zonalar va davlat-xususiy sheriklik asosidagi mexanizmlarni

ko‘rib chiqishni maqsad qilgan. Natijada, bu tadqiqot kichik va o‘rta biznesning investitsion jozibadorligini oshirish hamda iqtisodiyotni yanada diversifikatsiya qilishga hissa qo‘shadi.

Asosiy qism

Kichik va o‘rta biznes (KOB) iqtisodiyotning barqaror o‘shishida muhim drayver bo‘lib, u nafaqat yangi ish o‘rinlarini yaratadi, balki innovatsion faoliyatni rag‘batlantirish, ichki bozorni to‘ldirish va eksport salohiyatini oshirishda ham katta ahamiyatga ega. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 8-apreldagi PQ-208-son qarorida ham KOBni rivojlantirish uchun qulay muhit yaratish va investitsiyalarni jalb qilish muhim ustuvorlik sifatida belgilangan.

Xorijiy investitsiyalar, ayniqsa to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar (TXXI), kichik biznes subyektlari uchun yetarli mablag‘ manbai bo‘lib xizmat qilishi mumkin. Ular bilan birga ilg‘or texnologiyalar, boshqaruv tajribasi va yangi bozorlar keladi. Biroq, KOB sohasiga xorijiy kapitalni jalb qilishda qator tizimli muammolar mavjud. Bular jumlasiga quyidagilar kiradi:

1. **Institutsional muammolar** – O‘zbekistonda biznes yuritish jarayonlari soddalashtirilgan bo‘lsa-da, investorlar uchun huquqiy kafolatlar hali to‘liq shakllanmagan. Ayrim hollarda sud-huquq tizimining zaifligi, litsenziyalash va ro‘yxatga olishdagi byurokratik to‘siqlar investorlar ishonchini pasaytiradi.

2. **Moliyaviy va axborot cheklovlari** – Mahalliy KOB subyektlari xorijiy investorlar bilan hamkorlik qilish uchun zarur biznes-rejalar, moliyaviy hisobotlar va bozor tahlillariga ega emas. Investorlar esa to‘liq va shaffof ma’lumotlar asosida qaror qabul qiladi.

3. **Infratuzilma muammolari** – Elektr ta’minoti, logistika, internet aloqasi, sanoat maydonchalari kabi infratuzilmalarning yetarli darajada rivojlanmagani xorijiy investorlar uchun qo‘shimcha xarajatlar va xavf-xatarlar tug‘diradi.

Ushbu muammolarni bartaraf etish va KOB faoliyatini kengaytirish maqsadida quyidagi mexanizmlar muhim ahamiyat kasb etadi:

1. **Investitsion muhitni takomillashtirish:** Huquqiy bazani mustahkamlash, investorlar uchun kafolatlar yaratish va nizolarni hal qilish bo‘yicha mustaqil arbitraj tizimlarini joriy etish xorijiy kapital jalb etish imkoniyatlarini kengaytiradi.

2. **Soliq va bojxona imtiyozlari:** KOB subyektlari uchun xorijiy investitsiyalar asosida tashkil etilgan loyihalarga nisbatan soliq yengilliklari, bojxona preferensiyalari va subsidiya tizimlarini taklif qilish amaliyoti xorijiy investorlar uchun qo‘shimcha rag‘bat bo‘lib xizmat qiladi.

3. **Erkin iqtisodiy zonalar va texnoparklar:** Maxsus iqtisodiy zonalar (MIZ) va texnoparklarda xorijiy investorlar uchun qulay shart-sharoitlar yaratish KOB subyektlarini yuqori texnologiyali loyihalarga jalb qilish imkonini beradi. Misol uchun, “Yangi Andijon”, “Navoi” erkin iqtisodiy zonalarini bu borada muvaffaqiyatli namuna bo‘la oladi.

4. **Davlat-xususiy sheriklik (DXSh):** DXSh asosidagi loyiha va dasturlar orqali xorijiy sarmoyadorlar kichik biznes subyektlari bilan hamkorlikda infratuzilmaviy va ishlab chiqarish loyihalarini amalga oshirishlari mumkin.

5. Axborot-markazlashtirish va konsalting xizmatlari: Har bir hududda xorijiy investitsiyalarni jalb qilishga ixtisoslashgan markazlar tashkil etilishi lozim. Bu markazlar xorijiy investorlarni KOB bilan bog'lovchi vositachi sifatida xizmat qilishi, ularni kerakli ma'lumotlar va maslahatlar bilan ta'minlashi mumkin.

1-jadval

Kichik va o'rta biznesga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishdagi muammolar va yechimlar

	Muammo	Yechim (Mexanizm)
	Institutsional noaniqlik, huquqiy kafolatlarning zaifligi	Investitsiyalarni himoya qiluvchi qonunchilikni takomillashtirish, xalqaro arbitraj tizimlarini joriy etish
	Axborot ochiqligi va biznes-rejalarning yetishmasligi	KOB subyektlari uchun konsalting markazlari, biznes-inkubatorlar tashkil etish
	Byurokratik to'siqlar, ro'yxatdan o'tishdagi murakkabliklar	"Yagona darcha" tizimini joriy etish va raqamlashtirish
	Soliq va bojxona yuklamalarining yuqoriligi	Soliq imtiyozlari, eksportga yo'naltirilgan KOB uchun bojxona preferensiyalarini joriy etish
	Infratuzilmaning rivojlanmaganligi	Erkin iqtisodiy zonalar, sanoat zonalari va texnoparklar tarmog'ini kengaytirish
	KOB va xorijiy investorlar o'rtasidagi aloqa yo'llarining yo'qligi	Investitsion axborot platformalari, xalqaro ko'rgazma va forumlar tashkil etish
	Mahalliy kadrlar malakasining pastligi	Kasb-hunar o'quv markazlari orqali xorijiy investor talablariga mos kadrlar tayyorlash

Xalqaro tajribaga nazar tashlaydigan bo'lsak, Janubiy Koreya, Singapur, Polsha, Turkiya kabi davlatlarda xorijiy investitsiyalar yordamida kichik biznesning rivojlanishi yuqori sur'atda kechgan. Bu tajribalarda institutsional islohotlar, ochiq iqtisodiy muhit, biznesga oid raqamlashtirilgan xizmatlar, investorlar bilan samarali aloqa muhim rol o'ynagan. O'zbekiston ham ana shunday amaliy yondashuvlardan foydalanib, KOB uchun xorijiy kapitalni jalb etish mexanizmlarini kuchaytirishi zarur.

Shu bois, xorijiy investitsiyalarni KOBga jalb qilish masalasiga tizimli va kompleks yondashuv asosida qarash, iqtisodiy va institutsional mexanizmlarni uyg'unlashtirish zarur. Faqat shundagina mamlakatda kichik va o'rta biznesning barqaror va raqobatbardosh o'sishini ta'minlash mumkin bo'ladi.

Xulosa

Kichik va o'rta biznes subyektlari har qanday davlat iqtisodiyoti uchun muhim tayanch hisoblanadi. Ularning rivojlanishi nafaqat makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi, balki zamonaviy iqtisodiyotning innovatsion, raqobatbardosh va ijtimoiy jihatdan faol bo'lishiga

ham xizmat qiladi. Bugungi globallashuv sharoitida bu subyektlarning muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi uchun xorijiy investitsiyalar muhim rol o'ynaydi. Ammo ularni jalb qilish o'z-o'zidan sodir bo'lmaydi. Buning uchun har tomonlama puxta o'ylangan iqtisodiy, huquqiy va institutsional mexanizmlar zarur.

O'zbekistonda kichik va o'rta biznesni rivojlantirishga oid keng ko'lamli islohotlar olib borilayotgan bo'lsa-da, xorijiy investitsiyalarni jalb etishda hali to'liq ishlamaydigan tizimiy kamchiliklar mavjud. Xususan, huquqiy kafolatlarning zaifligi, byurokratik to'siqlar, axborot tanqisligi, infratuzilmaning yetarli emasligi va xalqaro investorlar bilan to'g'ri dan-to'g'ri aloqaning yo'qligi kabi muammolar bu yo'nalishda salmoqli to'siq bo'lib turibdi.

Shu bois, xorijiy investitsiyalarni KOB sohasiga jalb qilishda kompleks yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi. Bunda birinchidan, huquqiy va institutsional muhitni yaxshilash, ikkinchidan, soliq va bojxona sohasida preferensiyalar yaratish, uchinchidan, texnoparklar, MIZlar va DXSh asosidagi infratuzilma loyihalarini kengaytirish, to'rtinchidan, axborot va konsalting xizmatlarini yo'lga qo'yish lozim. Bundan tashqari, xalqaro tajribalarni chuqur o'rganib, O'zbekiston sharoitiga moslashtirish orqali KOB sohasini xorijiy sarmoya uchun jozibador ekotizimga aylantirish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, xorijiy investitsiyalarni jalb etish – bu nafaqat moliyaviy resurslarni, balki yangi bilimlar, texnologiyalar va innovatsion madaniyatni jalb etish demakdir. Shu sababli, bu jarayon mamlakatning uzoq muddatli rivojlanish strategiyasida muhim o'rin egallashi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Asian Development Bank. (2023). *Uzbekistan: Promoting inclusive growth*. Retrieved from <https://www.adb.org>
2. Beck, T., Demirguc-Kunt, A., & Levine, R. (2005). SMEs, growth, and poverty: Cross-country evidence. *Journal of Economic Growth*, 10(3), 199–229. <https://doi.org/10.1007/s10887-005-3533-5>
3. Invexi. (2024). *Uzbekistan – A new era of economic growth and investment opportunities*. Retrieved from <https://invexi.org/press/uzbekistan-a-new-era-of-economic-growth-and-investment-opportunities/>
4. Kalandarov, B. (2022). Kichik biznes subyektlariga yo'naltirilgan investitsiyalarning iqtisodiy samaradorligi. *Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar*, (1), 45–52.
5. Lall, S. (2001). *Competitiveness, technology and skills*. Edward Elgar Publishing.
6. OECD. (2020). *Financing SMEs and entrepreneurs 2020: An OECD scoreboard*. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/061fe03d-en>
7. State Committee of the Republic of Uzbekistan on Statistics. (2024). *Small business and entrepreneurship in Uzbekistan*. Retrieved from <https://stat.uz>

8. U.S. Department of State. (2024). *2024 Investment climate statements: Uzbekistan*. Retrieved from <https://www.state.gov/reports/2024-investment-climate-statements/uzbekistan/>
9. Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Umarjonov, B., & Shamsiddinov, M. (2021). Islom moliyasining xususiyatlari. *Scientific progress*, 2(8), 634-638.
10. Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Shamsiddinov, M., & Umarjonov, B. (2022). ISLAMIC FINANCE. *Scientific progress*, 3(2), 48-50.
11. Akhrorjon, A., & Oybek, A. (2022). Characteristics of Islamic Finance. In *International scientific conference" Topical issues of the economy in modern*.
12. Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Ubaydullayev, A., Omonov, I., & Mirzamahmudov, B. (2022). ISLOM BANKI VA AN'ANAVIY BANKLAR O 'RTASIDAGI FARQLAR. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10-2), 755-761.
13. Akhrorjon, A. (2022). Uzbekistan and the World Trade Organization management system. In *International scientific conference" Topical issues of the economy in modern*.
14. Akhrorjon, A., & Oybek, A. (2022). Danger in Islamic Banking. In *International scientific conference" Topical issues of the economy in modern*.
15. Abdullaev, A. (2022). O 'zbekiston iqtisodiyoti uchun jstga a'zo bo 'lish sabab muammo va natijalari. *Raqamli texnologiyalar va ta'lim istiqbollari*, 1(2), 113-121.
16. Akhrorjon, A., & Zumradkhan, K. (2022). The impact and results of membership of the wto on the education system. *Educational Research in Universal Sciences*, 1(5), 24-32.
17. Akhrorjon, A. (2022). Reasons, problems and consequences for the accession of the Uzbek ecanomy to the WTO. In *International scientific conference" Topical issues of the economy in modern*.
18. Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Karimova, S., & Solijonova, F. (2022). Jahon savdo tashkiloti boshqaruv tizimi. *Scientific progress*, 3(2), 343-347.
19. Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Anvarov, J., & Ismoilov, S. (2022). Islom moliyasi. *Scientific progress*, 3(2), 45-47.
20. Akhmadjonov, O., Abdullaev, A., Yusupov, S., & Anvarov, J. (2021). Islom bankchiligidagi xavf. *Scientific progress*, 2(8), 639-642.
21. Axadjon o'g'li, A. A., & Sabirovna, G. G. (2025). JSTGA A'ZO BO 'LISHNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI. *ZAMIN ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI*, 1(5), 101-108.
22. Abdullaev, A. (2021). RAQAMLI IQTISODIYOT-KADRLAR TAYYORLASHNING DOLZARB MASALALARI. *Ushbu maqolada raqamli iqtisodiyotning o 'ziga xos xususiyatlari, uning*.
23. Mamadjonov, M., Abdullayev, A., Abdurahmonov, I., & Mamadaliyev, A. (2021). Challenges of management in the digital economy. *Scientific progress*, 2(6), 1533-1537.
24. AA, M. F. M. (2021). RAQAMLI IQTISODIYOT TUSHUNCHASI, AFZALLIKLARI VA AMALIY AHAMIYATI. *AXEOPOT-KOMMYHHKAFILIX*

TEXHOMrnmÂPH BÂ TEÏÏEKOMMYHHKÂ^ mÂPHHHr 3ÂMOHÂBHH MYÂMMOÏÏÂPH
BÂ EHHMÏÏÂPH OHÏÏÂHH PECnYEmKÂ HÏÏMHH-
TEXHHKÂHMYMÂHMHMHrMÂrbPY3ÂÏÏÂP TmflÂMH, 2(6), 794.

25. Akhmadjonov, O., Abdullayev, A., Abdupattayev, A., & Sultonov, M. (2021). Islamic banking management, assets and liabilities. *Scientific progress*, 2(6), 1525-1532.

26. Axrorjon, A., & Maxliyoxon, O. (2024). TA'LIM SIFATI OSHISHIDA JSTNING O 'RNI. *YANGI O 'ZBEKISTONDA IJTIMOY-INNOVATION TADQIQOTLAR*, 2(1), 113-118.

27. Mulaydinov, F. (2024). Application, place and future of digital technologies in the educational system. *Nordik ilmiy-amaliy elektron jurnali*.

28. Jumanova, S. (2024). Analysis of PISA test results in Uzbekistan and prospects of preparing primary education students for PISA test. *Nordik ilmiy-amaliy elektron jurnali*.

29. Akhrorjon, A., & Maxliyoxon, O. (2024). IMPACT, RESULTS AND CONSEQUENCES OF WTO ACCESSION ON THE EDUCATION SYSTEM. *International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Prospectives*, 2(1), 6-15.

30. Ikromjonovna, J. S., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). O 'ZBEKISTONDA PISA TESTI NATIJALARI VA BOSHLANG 'ICH TA'LIM O 'QUVCHILARINI BU TESTGA TAYYORLASH ISTIQBOLLARI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 9, 159-162.

31. Abdullaev, A., & Odilova, M. (2024). The Role of WTO in Improving the Quality of Education. *Yosh Tadqiqotchi Jurnali*, 3(1), 140-148.